

Natuurvereniging Terschelling

april
2018-1

Met o.a.:
Oorwormen op Terschelling...

Rinkelbollen

Bestuur

Voorzitter:	Piet Zumkehr	06 5081 6092
Secretaris:	Annie Hek	0562 442 591
Penningmeester:	Jaap de Jong	0562 442 742
Bestuurslid:	Marijke Nieuwenhuis	06 5140 4058
Bestuurslid	Leo Bot	06 2272 4810

Colofon

Rinkelbollen/Website	Klaas Sluiman	06 5340 3219
Natuurvereniging Terschelling	e-mail:	natuur@schylge.top
	web:	www.natuurverenigingterschelling.nl

Lid zijn/ worden

Het lidmaatschap van de Natuurvereniging Terschelling bedraagt € 12.50 per jaar, jeugdleden tot 18 jaar € 6,-
Contributie voor postabonnees € 18.50.

**Bank: NL87 RABO 011 93 89 193 t.n.v.
Natuurvereniging Terschelling.**

U ontvangt 4 keer per jaar het mededelingenblad Rinkelbollen en u kunt deelnemen aan de activiteiten van de vereniging zoals lezingen en filmvoorstellingen, excursies en wandelingen.

*Copyright: Natuurvereniging Terschelling.
Alles uit deze uitgave mag worden geciteerd en vermenigvuldigd, echter alleen met bronvermelding en voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
SNN 1383-925X*

**Sluitingsdatum
Rinkelbollen 2-2018:
30 juni**

Rinkelbollen

Inhoud

	02
Inhoud	03
Van de voorzitter	04
Volgen van ganzen	05
Maaibeleid	08
Nationale zaaidag	09
Dagboek van Dubois	10
Drachtplanten	13
Sterrenschot of heksensnot?	14
Oorwormen op Terschelling	15
Nederland zoemt	16
Wintervlinder op Terschelling	17
Eilandmeisje	17
Zeereppaddenstoelen	18
Havenstraat zonder varens	19
Oorlogserfgoed en natuur	20
Zeemuis gevonden	22
Agenda	23

SCHILDERSBEDRIJF

HAARSMA VOF

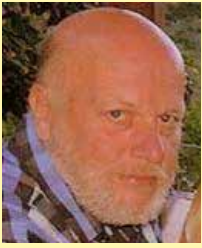
Baaiduinen 45
Tel. 0562 448338

Wolwinkel en Lijstenmakerij

Landerum 8A

Een bezoekje meer dan waard!!

Van de voorzitter

De Vogelbescherming en SOVON hebben 2018 uitgeroepen tot het jaar van de Huiszwaluw. Een goede zaak, want dit opvallende vogeltje, dat

graag onder de daklijsten aan de buitenzijde van huizen broedt, verdient aandacht. Het gaat niet zo goed met de Huiszwaluw. Maar door het nemen van enkele maatregelen kan de Huiszwaluw wel worden geholpen. De Vogelbescherming heeft hierover een folder uitgegeven, die ook in de Natuurschuur te Lies te verkrijgen is.

Toen ik in 1991 mijn huis aan de Oude Terpweg te Midsland kocht, waren er in die straat aan verschillende huizen nesten van de Huiszwaluw aanwezig. Ieder jaar broeden er zo'n 8 tot 10 paren. Aan mijn eigen huis wilden de zwaluwen niet broeden. Het was we snel duidelijk waarom dat was. Zwaluwen maken hun nesten bij voorkeur onder witte daklijsten, en die van mij waren bruin. Nadat ik mijn daklijsten wit heb laten schilderen, werd ik beloond met jaarlijks een nest in de nok aan de voorzijde, en in goede jaren ook een nest aan de achterzijde.

Aan het eind van de vorige eeuw werd aan de hoofdweg bij de Hornsjilde een riooloverstort geplaatst. Er werd een fraai meertje aangelegd met glooiende oevers. Voor de Huiszwaluw was dit een buitenkans. Het meertje was met veel waterinsecten een nieuwe voedselbron. En de zwaluwen konden uit de vochtige oever ook materiaal verzamelen voor het boetseren van de nesten. Het aantal nesten in de straat verdubbelde dan ook tot 20 in de betere jaren. Een goed voorbeeld van hoe je met een paar maatregelen de Huiszwaluw van dienst kunt zijn.

Maar de laatste jaren is er een kentering opgetreden. Er zijn jaren geweest waarin er geen

enkele Huiszwaluw in de straat meer heeft gebroed. Afgelopen jaar werden weer enkele voorzichtige pogingen gedaan. Wat is nu de reden van deze achteruitgang? Mogelijk zijn de bomen in de straat inmiddels te groot geworden, iets waar zwaluwen niet zo van houden. Maar de oorzaak kan ook elders liggen.

Leo Bot wijst in zijn artikel in deze Rinkelbollen op het gevaar van Neonicotinoïden, veel gebruikte insectenverdelgers in de landbouw. Recent onderzoek heeft uitgewezen dat de hoeveelheid insecten in natuurgebieden in Duitsland enorm is achteruitgegaan. Hoewel in de natuurgebieden geen vergif wordt gebruikt, worden de Neonicotinoïden toch als oorzaak genoemd. Dit vergif werkt dus ook op plaatsen waar het niet wordt toegepast. Een enorme achteruitgang van de hoeveelheid voedsel voor insectenetende vogels als zwaluwen is er het gevolg van.

Maar veel van die insecten spelen een essentiële rol bij het bestuiven van planten, waaronder onze eigen voedselgewassen. Als door het gebruik van dit gif de bevruchting van onze eigen voedselgewassen in gevaar komt, snijden we vooral onszelf in de vingers. Vandaar dat bezorgde ecologen pleiten voor een verbod van dit goedje, zie ook de petitie https://secure.avaaz.org/nl/petition/Minister_Schouten_Bescherm_onze_bijen_en_stem_voor_een_totaalverbod_op_neo/

Ik adviseer u dan ook: gebruik geen Neonicotinoïden, maar doe iets voor de Huiszwaluw.

Piet Zumkehr, Voorzitter Natuurvereniging Terschelling.

Het volgen van individueel herkenbare ganzen in de Terschellinger Polder

Harry Horn

Al enkele decennia worden er rond half mei op Terschelling rotganzen gevangen met het doel om de conditie van deze dieren vast te stellen vlak voordat zij naar hun broedgebieden in West-Siberië gaan vertrekken. De gevangen dieren worden meestal geringd met unieke kleurringcombinaties (op elke poot een gekleurde ring met een inscriptie van een letter of een cijfer) waardoor deze dieren individueel herkenbaar worden en ze dus vanaf dat moment in het veld met behulp van een kijker of telescoop te volgen zijn.

En omdat er nogal wat ganzenliefhebbers zijn die zich gespecialiseerd hebben in het controleren van gekleurringde ganzen ontstaat er per dier, vanaf de ringdatum, een uitgebreide levensbeschrijving waar veel informatie over het trekgedrag van deze dieren uit valt af te lezen. Zelf kijk ik hier al jaren in de winterperiode naar gekleurringde rotganzen in de polder en daarvoor weet ik inmiddels veel meer over het gedrag van deze dieren. Zo zie je bijvoorbeeld dat ganzen erg plaats trouw zijn en ook vaak rond dezelfde data bepaalde gebieden bezoeken. Ook krijg je een beeld over het familieverband (partners blijven over het algemeen hun hele leven bij elkaar en als er jongen zijn blijft het gezin in ieder geval bij elkaar totdat de dieren terug zijn

in hun broedgebieden). Ook weten we inmiddels meer over de leeftijd die ze kunnen bereiken (er zijn inmiddels dieren bekend die de leeftijd van bijna 30 jaar bereikt hebben!). Ik zal dit hieronder met een aantal voorbeelden verduidelijken. Overigens geldt het plaatstrouw zijn en de data waarop ze bepaalde gebieden bezoeken waarschijnlijk voor de meeste soorten vogels. Rood A- Zwart V (RANV) bijvoorbeeld werd op 30 jan. 2011 in Zuid-Engeland geringd (Black Point; Hayling Island). Tussen 13 maart en 18 maart 2011 was dit dier in ieder geval op Terschelling. Op 23 april 2012 volgde nog een controle op het Duitse eiland Amrum (Schleswig-Holstein). Op 18 febr. 2012 werd dit dier op Texel gezien en op 8 april 2012 wederom op Amrum. Op 25 jan. 2013 was het dier terug in Zuid-Engeland en tussen 11 en 17 maart verbleef dit dier op Schouwen (Zeeland). Op 20 mei 2013 wederom een controle op Amrum en dat gebeurde ook op 18 april 2015. Op 18 febr. 2016 was dit dier weer in de buurt van de ringplaat in Zuid-Engeland en op 6 maart 2016 wederom op Amrum en op 10 mei 2016 op het nabij gelegen eiland Föhr. Op 21 febr. 2017 volgde een controle in Bretagne (Fr.); op

21 en 22 maart 2017 werd dit dier weer op Texel gezien. Op 4 april wederom een controle op het eiland Föhr en tenslotte zag ik dit dier op 13 en 14 maart 2018 wederom op Terschelling in de

polder bij Hee. Een ander voorbeeld is: Rood J-Zwart 6 (RJN6). Geringd op 13 mei 2015 op Terschelling. Tussen 29 okt. en 16 nov. 2015 werd dit dier in Dorset (Zuid-Engeland) waargenomen. Tussen 27 maart en 8 mei 2016 verbleef dit dier in ieder geval op Terschelling. Tussen 27 okt. en 17 nov. 2016 werd dit dier terug gezien in Dorset. Tussen 20 maart en 16 april 2017 terug op Terschelling. Tussen 24 okt. en 19 nov. 2017 in ieder geval weer gecontroleerd in Dorset en op 14 maart 2018 weer terug op Terschelling.

Rotganzen verlaten ons land in de tweede helft van mei in noordelijke richting en gaan dan via het Duitse en Deense waddengebied, langs de zuidkust van Zweden over Finland naar de Witte Zee waar zij een kleine 14 dagen verblijven om aan te sterken (ze hebben dan inmiddels ruim 2000 km gevlogen!) om zo rond 10 juni door te vliegen naar hun broedgebieden in West-Siberië (het schiereiland Taymyr); opnieuw een afstand van nog eens ruim 2000 km. Afhankelijk van de aanwezigheid van veel lemmingen in dat gebied wordt er dan wel of niet met succes gebroed en zo rond eind september/begin oktober daaropvolgend kunnen we dan de eerste rotganzen hier weer terug verwachten.

Vanaf de zomer 2016 worden er op Terschelling nu ook grauwe ganzen gevangen en geringd. Vanaf 1992 is de grauwe gans weer als broedvogel op Terschelling vastgesteld en hun aantal neemt nog steeds flink toe. Eén van de overwegingen om deze dieren hier te merken is om na te gaan of deze dieren hier blijven dan wel uitvliegen naar andere broedgebieden. Het vangen gebeurt in de eerste week van juni als de volwassen dieren in de rui zijn en hun jongen nog niet kunnen vliegen. Hoewel alle waarnemingen nog veel verder geanalyseerd moeten worden, weten we inmiddels dat "onze" grauwe ganzen lang niet allemaal op Terschelling blijven.

Er zijn inmiddels verschillende waarnemingen van het vaste land van Friesland bekend en enkele dieren werden gecontroleerd op Texel. Verder werd er zelfs een dier in Noorwegen waargenomen, maar dit dier is inmiddels ook weer terug op Terschelling. Naast een metalen pootring van het Vogeltrekstation Arnhem krijgen deze dieren

een groene halsband aangelegd waarop een unieke inscriptie staat. Tot nu toe een hoofdletter T of S, en daarnaast een unieke combinatie van 2 andere letters.

Opvallend was trouwens ook de waarneming van een grauwe gans die op 19 juli 2017 als jong in Noord-Noorwegen werd geringd; dit dier droeg een blauwe halsband met de code: Z E5 . Op 18 sept. 2017 werd dit dier in Noord-Duitsland (Ockholm; Schleeswijk-Holstein) gecontroleerd en tussen 18 febr. en 5 maart 2018 trof ik dit dier aan in de Terschellinger polder (polder Hee). Het is iedere herfst weer spannend om te zien welke dieren de trek vanuit hun broedgebieden naar ons eiland met succes hebben volbracht.

Als ze rond eind september hier al worden gezien, dan kunnen we haast al wel aannemen dat het voor hen een slecht broedseizoen is geweest (als er jongen zijn hebben die meer tijd nodig om voldoende sterk te zijn om de lange vlucht te kunnen volbrengen en dan komen ze hier meestal al pas in de loop van oktober in beeld).

Controles van gekleurde ganzen kunnen worden gemeld op de website: www.geese.org en op deze website is veel meer informatie beschikbaar over het trekgedrag van ganzen.

Maaibeleid

Leo Bot

Onlangs werd de schrikbarende achteruitgang van insecten in Duitse natuurgebieden bekendgemaakt. In Nederland zal de situatie vast niet veel verschillen. Die afname heeft waarschijnlijk te maken met klimaatverandering en stikstof uit de lucht, maar misschien wel vooral met nieuwe persistente bestrijdingsmiddelen (neonicotinoïden). Alsof we niets geleerd hebben van de DDT-ramp.

Nu kunnen we daar niet direct veel aan doen, maar we kunnen wel ons best doen om het insecten zoveel mogelijk naar de zin te maken. De invloed van particuliere tuinen moet daarbij niet worden onderschat (het insectenleven in een betegelde tuin is niet indrukwekkend), maar zeker in natuurgebieden is het van groot belang dat met insecten rekening wordt gehouden.

Natuur is tegenwoordig een relatief begrip, want er wordt steeds meer gemaaid, geplagd en gechopperd. Plaggen en chopperen zijn incidentele ingrepen, al worden ze wel jaarlijks (en steeds vaker) op verschillende plekken toegepast.

Maaien is een beheersmaatregel die in de regel jaarlijks wordt toegepast in dezelfde gebieden. Een dergelijk beheer heeft een duidelijke invloed op de vegetatie in zo'n gebied. Omdat deze gebieden vaak bloemrijker worden, is dat gunstig voor insecten. Het maaien zelf heeft echter voor-

Foto 2: Hertshoornbladroller

Foto 1: Grote goudkokermot

al negatieve effecten. Het leidt tot vernietiging van niet-vliegende stadia van insecten die op de bovengrondse delen van de planten leven, zoals hun larven en eitjes.

Gefaseerd maaien is een vorm van beheer waarbij een deel van het terrein niet wordt gemaaid. Volgende jaren blijven dan steeds andere stukken ongemaaid, tot de cyclus rond is en het proces opnieuw begint. Insecten kunnen dan beter overleven.

In 2017 bleef in het Plak van 15 een strook ongemaaid. Het betrof slechts 1/20 van het geheel, dus nogal beperkt. In het ongemaaide deel bloeide nog veel Watermunt en Kattenstaart, belangrijke nectarplanten voor veel insecten. Dit toont duidelijk aan dat door het maaien in één keer een grote nectarbron letterlijk wordt platgelegd. Het overblijvende deel moet daarom niet te klein zijn. In het gemaaide gedeelte waren wel weer wat paardenbloemachtige planten tot bloei gekomen, die echter veel minder nectar bevatten. Waarschijnlijk broedde er nog een gras-

graspieper in de overgebleven strook, want tot mijn verbazing was die begin september ook gemaaid.

De Grote goudkokermot (Coleophora vibicella), een microvlinder, die in Nederland alleen lokaal op Terschelling voorkomt, vliegt in juli en augustus en legt eitjes op de bloemen van de Verfbrem. De jongerups spint een schijfvormig kokertje, dat later wordt uitgebreid met

Foto 3: Pluimpjesvedermot.

een lange buis van zijde, die eerst witachtig is, maar later naar glanzend zwart verkleurt.

Door het maai-beheer breidt de Verfbrem zich plaatselijk sterk uit, maar de vlinder volgt deze uitbreiding niet, omdat de terreinen steeds in hun geheel worden gemaaid. Het huidige maai-beheer is dus goed voor de zeldzame plant, maar niet voor de bijbehorende vlinder.

Heelblaadjes is een plant die op Terschelling op steeds meer plaatsen verschijnt. Een groeiplaats in een berm, die in het verleden jaarlijks werd gemaaid, is nu al zeker 15 jaar gespaard, met als gevolg dat de Pluimpjesvedermot (Oidematophorus lithodactyla) zich er heeft kunnen vestigen. Dit is vooral in het kustgebied een vrij algemene soort, maar zonder speciale aandacht voor de waardplant bij het maaien, had hij zich niet kunnen vestigen. Heelblaadjes komt nu op steeds meer plekken voor, zodat uitbreiding van de vlinderpopulatie te verwachten is.

Sint-Janskruid wordt hier vooral in bermen gevonden en wordt daar vaak gemaaid. Toch zijn hier inmiddels op één plek twee bijbehorende vlindersoorten gevonden, waaronder de Hertshooibladroller (Lathronympha strigana). Een kleine verbreding van de gemaaide berm in 2017 heeft deze populaties mogelijk alweer doen verdwijnen.

Ook bij het maaien van bermen kan aandacht voor insecten dus zorgen voor het ontstaan en

behoud van een grotere verscheidenheid. Juist in een tijd dat het slecht gaat met de insecten is het zaak daar op te letten.

Bij Staatsbosbeheer bestaat bereidheid gefaseerd te gaan maaien. Niemand hoeft dus in augustus vreemd op te kijken als er bij het maaien stukken 'vergeten' worden. Het staat misschien niet zo netjes, maar netjes is meestal niet goed voor de natuur.

---

22 APRIL NATIONALE ZAAIDAG

Zaaien doet Zoemen

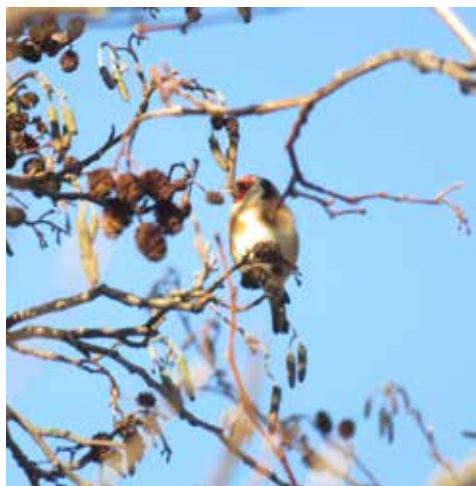
Voor het vierde jaar roepen we particulieren, gemeenten, agrariërs, scholen en andere grondbezitters op om bloemstroken aan te leggen zodat er één groot bloemenlint voor bijen ontstaat. Ook in 2017 werd in allerlei nieuwsberichten duidelijk dat bijen en andere insecten bedreigd worden. Door het voedselaanbod te verhogen kunt u uw bijdrage leveren.

Dagboek van Du Bois

In dit dagboek geef ik weer wat ik in onze tuin of elders op het eiland waarneem.
Geerlof Du Bois

16 november 2017: Vanmorgen tap ik 11 millimeter regen af. In de eerste morgenuren nog wat regen; later prachtig helder najaarsweer. Wel veel wind. Heerlijk dat we vandaag de zon weer eens zien na een periode van betrekkelijk donker weer; wel is het vrij zacht met temperaturen

tussen de 12 en 14 graden C. Vandaag flink wat snoeiwerkjes rond het huis verricht.

30 november: Bijna elke dag tap ik tussen de drie en 7 mm regen af, dus ook vandaag weer. Het wordt eentonig, ook vandaag weer talrijke buien soms met natte sneeuw en hagel.

De temperatuur schommelt al enkele dagen tussen de drie en vijf graden boven nul. En er staat weinig wind. Dit is zo'n periode in november waarin er weinig te rapporteren valt. Ook in de tuin kan je door alle nattigheid weinig uitrichten.

8 december: De hele dag storm en regen.

10 december: Evenals gisteren natte sneeuwbuien. In een groot deel van het land valt er een flink pak sneeuw tot soms wel 15 cm dik. De Waddeneilanden blijven de enige groene plekken op de getoonde weerkaarten. De vogels komen steeds vaker op de voerplekken in onze tuin. Zo zagen we ook een koppeltje putters, die zich ijverig bezig hielden met het napluizen van de elzenproppen (zie foto). De temperatuur bleef steken op 1- 2 graden boven nul.

11 december: 's Middags staat er op het eiland een flinke sneeuwstorm uit het oosten; ook aan de wal opnieuw flinke sneeuwval.

16 december: Buien met hagel. Tijdens een wandeling in het Hoornse bos vonden we nabij de ijsbaan op diverse plaatsen een gelei achtige substantie, wat bij nader onderzoek "Sterrenschot" bleek te zijn. Zie het artikel elders in dit blad.

22 december: Om het buiten nog saaier te maken is er al enkele dagen dikke mist. Er staat dan ook nauwelijks wind. In het duin kom je ook nauwelijks iemand tegen. Het zijn dan ook echt de donkere dagen voor kerst.

25/26 december: De beide kerstdagen is het vrij

**Heeft u een mooie foto,
die het delen waard is?
Stuur hem naar de redactie!
Met beschrijving, of nog beter:
met een verhaaltje.**

e-mail: natuur@schylge.top

somber weer en daardoor juist gezellig in huis om het echte familiefeest te vieren. Tweede Kerstdag valt er wat regen en het is wat kouder in de lucht, waardoor er weer prachtige wolkenpartijen ontstaan, en dat is ook weer prachtig om te zien.

28 december: 23 mm afgetapt, en dat is weer niet mis.

31 december: Vandaag zagen we een koperwiek in de tuin. De zoveelste natte dag van deze maand. De jaarwisseling verloopt gelukkig droog met op veel plaatsen mooi siervuurwerk.

2 januari 2018: Om te beginnen tap ik 3 mm regen af. Vandaag gelukkig droog met af en toe wat zon, waarbij de temperatuur oploopt tot

8 graden. De buitendruif "Glorie van Boskoop", welke tegen de buitenmuur op de westkant van ons huis groeit, snoei ik vandaag. Door de relatief hoge temperatuur van de laatste maand komt de sapstroom bij druiven al vroeg in het jaar op gang en moet je deze druif vroeg snoeien. De twijgen kunnen op 2 tot 3 ogen teruggesnoeid worden. De loshangende takken, de zogenaamde leggers, bind ik opnieuw aan. Terwijl ik hiermee bezig ben zie ik de aldaar onder de druif groeiende narcissen al weer boven de grond uitkomen.

3 januari: 13 mm regen afgetapt. Vandaag raast er een zeer zware storm over ons land, soms met uitschieters van kracht 11 tot 12 BF. Het resultaat is dan ook hoge waterstanden vooral in de latere avond. Als je na storm de volgende dag buiten komt is het net of het eiland geselsd is en op adem moet komen. Het is erg nat zowel in de polder als in de duinen (zie foto).

7 januari: Vrij koud maar gelukkig mooi zonnig weer met een temperatuur rond het vriespunt. De wind draait in de loop van de dag naar het NO en het voelt duidelijk kouder aan. Tijdens een wandeling "zuid om" zag ik een groot aantal kramsvogels foerageren. Ook zag ik er enkele koperwieken tus-

sen. Met name de kramsvogels heb ik de hele winter nog nauwelijks zien doortrekken. Wat me opviel is dat in een aantal elzenbomen, vooral in de toppen, de elzenkatjes al bloeien, dus stuiven (zie foto). Dit verschijnsel heb ik nog nooit eerder zo vroeg in het jaar waargenomen.

Tussen de stuivende elzen zag ik ook regelmatig prachtige putters de elzenproppen afzoeken naar zaadjes; wat zijn dat toch een mooie vogeltjes.

8 januari: Koude NO wind. Ik lees om negen uur 1 tot 2 graden vorst af. Het wordt de eerste ijsdag van het nieuwe jaar. Door de snijdende noordoosten wind kracht 5 tot 6 voelt het zeer koud aan. Op onze voertafel is het nu een komen en gaan van allerlei vogels. En erg gezellig om naar te kijken.

18 januari: Storm uit het zuidwesten. Aan de wal is de storm aanmerkelijk zwaarder en worden er windsnelheden van kracht 11- 12 gemeten. De schade is aanzienlijk.

21 januari: Mooi weer. In de polder zie ik de grote zilverreiger (zie foto). Het beest is erg schuw en nauwelijks te benaderen. Jaren geleden was

27 januari: Boomkruiper gezien in de hoofdstraat van Midsland.

28 januari: Tuinvogels geteld en doorgegeven.

30 januari: 8 mm, gisteren 10 mm afgetapt. Het is daardoor opnieuw erg nat. Vooral in de duinen en lage landjes staat erg veel water. De hazelaars in de bosjes langs het fietspad richting Paal Acht bloeien al en wuiven in de wind (zie foto). Ik las in een natuurbericht dat het ca 20 dagen eerder is dan een aantal jaren geleden.

6 februari: Voor het eerst dit jaar lees ik min 4 graden C. af. Prachtig helder weer en weinig wind. Er zijn dan ook talrijke vogels op de voerplank. Fijn wat buiten gewerkt; o.a. wat hout gezaagd.

10 februari: Vandaag op uitnodiging een rit gemaakt met de strandbus uit Oosterend. Om ca. drie uur vertrokken naar het drenkelingenhuisje. Later ook nog een bezoek gebracht aan het Amelandergat. Hier was ik in jaren niet meer geweest; de prijs van het ouder worden. Ik was verbaasd over de grote mate van afslag dat hier in de loop der jaren heeft plaatsgevonden. Het landschap aldaar is totaal veranderd. Op de terugweg gingen we ook nog via het "Groene Strand". Een prachtige tocht met de hele middag veel zon en een prachtige branding. Terschelling op z,n best.

18 februari: Al enkele dagen 's nachts lichte vorst en overdag prachtig zonnig weer. De sneeuw-klokjes en de gele krokussen bloeien al gezellig in onze tuin en geven al een beetje het gevoel

deze reiger een betrekkelijk zeldzame verschijning in ons land. De laatste jaren komt hij steeds meer voor. Ook op Terschelling worden ze regelmatig waargenomen.

25 januari: Eindelijk een mooie dag met veel zon; temperatuur ca 7 graden. Vandaag de elzen in onze tuin rond het terras gesnoeid. Een karweitje dat ik om de twee jaar doe. Van het vrijkomende snoeihout maak ik weer takkenbossen die ik rond het terras als windscherm gebruik. De vogel-poedelbak, die ik drie weken geleden geplaatst heb, vindt nauwelijks aftrek. Ze vinden het maar vreemd, denk ik, zo'n mooie ronde bak.

dat het voorjaar in aantocht is. Dit gevoel wordt nog versterkt door de talrijke luidruchtig aanwezig huismussen in de bramenstruiken. Ook zagen we eerst een tuinhommel rond vliegen.

25 februari: En dan valt toch nog de winter in; zo lijkt het er op. Van morgen lees ik min 4 graden af op de thermometer. De wind heeft de ZO-hoek opgezocht en de temperatuur komt de hele dag niet meer boven de nul graden uit. Een echte ijsdag dus. Om het compleet te maken vallen er in de middag ook nog een aantal sneeuwbuien. Mede hierdoor krijgt de winter steeds meer grip op het eiland. En wordt het in de natuur steeds mooier. Een aantal voerplekken voor de vogels in onze tuin sneeuwvrij gemaakt; die worden dan ook de hele dag druk bezocht. Het is erg gezellig om naar te kijken.

28 februari: Een extreem koude dag. Ik lees om negen uur min 7 graden af. Ook staat er een krachtige tot harde ZO-wind. Hierdoor ontstaat er vanuit de polder een soort sneeuwstorm, hier op het eiland ook wel wisken genoemd (zie foto). De temperatuur komt vandaag niet boven de min 6 graden uit. 's Middags wezen kijken naar het ringsteken met arrensleeën nabij het Geitenplak.

4 maart: In de loop van de dag komt de temperatuur boven de nul graden en treedt de dooi in met wat lichte regen. De temperatuur loopt op tot plus vier graden. 's Morgens zien we een

smelleken laag over het land scheren. Deze rover hebben we lange tijd niet opgemerkt in onze tuin.

6 maart: Vandaag lijkt het wel voorjaar! De kool- en pimpelmezen zien we voortdurend rond de nestkastjes in de weer. 's Middags op de fiets naar Midsland geweest en langs de buitenkant van de dijk weer retour. Ik hoorde daar al diverse keren wulpen roepen, hoewel op het wad nog volop ijs aanwezig is. In de polder achter Formerum zag ik een

grote zilverreiger rond stappen.

12 maart: Vandaag de platte broeibak gespit en de ramen er op gelegd; zo kan de grond in de bak wat opwarmen. Ook het terras en de voertafel verwijderd en alles schoongemaakt. De vogels vonden het maar niks en kwamen regelmatig voor niks kijken. 's Middags zie ik in de polder opnieuw de grote zilverreiger. Ook de eerste Kieviten zijn gearriveerd. De scholeksters hebben ook het voorjaar in de kop en maken een verschrikkelijk kabaal. Echte lentegeluiden dus.

DRACHTPLANTEN VOOR VLINDERS EN BIJEN?

Vaak worden wij aangesproken door mensen die graag willen weten welke planten het meest geschikt zijn voor bijen en vlinders. We hebben zo'n lijst samengesteld en deze is te downloaden vanaf de site van Natuurvereniging Terschelling.nl. Gewoon even doen, dan weet je precies wat je moet zaaien dit jaar.

Sterrenschot of Heksensnot?

Geerlof Du Bois

Soms kom je op een wandeling door het bos of duin iets eigenaardigs tegen. Dit overkwam mij op 12 december 2017, toen ik met enkele logees een rondje ijsbaan in het Hoornse Bos liep. Langs een van de oevers vonden we enkele geleïchtige brokken. Bij verder zoeken vonden we hetzelfde spul op nog enkele andere plaatsen langs de oevers aldaar. Het was een soort geleïchtige substantie; sommige stukken ter grootte van een kippenei. Prompt werd me de vraag gesteld: wat is dit nou voor spul? Na enig nadenken mijnerzijds wist ik het. We hadden te maken met wat ze noemen “Sterrenschot”, vroeger ook wel “Heksensnot” genoemd. Toen men nog geen verklaringen had waar dit spul vandaan kwam, dacht men dat het afkomstig was van vallende sterren; vandaar de naam “Sterrenschot”. Anderen beweerden dat het afkomstig was van in de nacht overvliegende heksen, en meende zeker te weten dat het “Heksensnot” was. Later onderzoek wees echter uit dat het afkomstig is van vogels, en vooral van reigers en roofvogels. Soms ook van zoogdieren als bunzing. Het materiaal heeft veel weg van kikkerdril; beter gezegd het bestaat in hoofdzaak uit dril. Maar kikkerdril vindt men als regel niet in de wintermaanden. Wel wordt het meestal in de nabijheid van water gevonden. Waar komt dit materiaal dan wel vandaan? Vooral reigers, en soms ook roofvogels, eten vaak in het najaar bij gebrek aan beter nog wel eens een kikker of een pad. Deze beesten hebben na de paring in het voorjaar vaak bevruchte eitjes, het zogenoemde dril in zich, wat het komende voorjaar afgezet wordt in een vijver of duinplas. Als een roofvogel of een reiger dus een kikker of pad in het najaar opeet, die bevruchte eitjes- dus dril- in

zich heeft, komen deze in de vogelmaag terecht. Door de warme vogelmaag ontwikkelen zich de eitjes. De dril echter verteert niet of nauwelijks in de vogelmaag en ligt, wat wij wel noemen, zwaar op de maag. Het wordt daardoor op gezette tijden door de vogel uitgespuugd. Soms zie je dan ook wel Sterrenschot met zwarte puntjes, dus echte dril.

Als u dus deze op dril gelijkende geleïklonten vindt, heeft u niet te maken met Heksensnot maar met Sterrenschot. En nu maar goed kijken rond duinplassen of vijvers. Veel succes.

Oorwormen op Terschelling

Henk Mienis

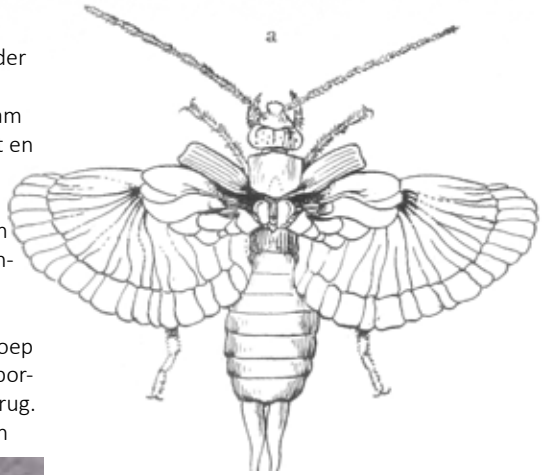
Ze behoren ongetwijfeld tot een van de minder populaire diergroepen in Nederland: de oorwormen of Dermaptera. Alleen al van de naam “oorworm” krijgen de meeste mensen, groot en klein, al de griebels. Hoe deze beesten aan deze naam zijn gekomen is ook een raadsel want onder normale omstandigheden komen ze nooit in oren voor van mens of dier, bovendien zijn het ook geen wormen.

De meeste soorten in deze merkwaardige groep van insecten hebben echter vleugels die verborgen zitten onder twee harde schildjes op de rug. Wanneer de opgevouwen achtervleugels zich uitspreiden dan zijn

deze oorvormig (Fig. 1). Vandaar ook dat Linnaeus zijn Gewone oorworm *Forficula auricularia* heeft genoemd (auricularia betekent oorvormig in het Latijn).

Een ander kenmerk waardoor oorwormen niet zo populair zijn, wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van een puntige tang aan het achtereind van het lichaam. De oorworm kan deze tang plotseling omhoog richten als “afschrikwekkend” wapen maar meer ook niet, want verder kan het bijna niets met die tang doen. Vaak is de tang van een mannetje (Fig. 2) anders van vorm dan die van een vrouwtje (Fig. 3). Wel kan de oorworm bijten maar dat gebeurt dan met de mond. Dit kan gevoelig zijn maar is verder vrij onschuldig.

Samenvattend kan dan ook gezegd worden dat oorwormen voor de mens geen enkel gevaar opleveren zodat men er niet bang voor hoeft te

zijn.

Fig. 1

Bij het omdraaien van stenen, stukken hout en grof vuil kom ik niet alleen in Israël maar ook in Nederland geregeld oorwormen tegen.

Onder natuurlijke omstandigheden komen in Nederland slechts vijf soorten oorwormen voor:

De Gewone oorworm – *Forficula auricularia*

De Kleine oorworm – *Labidura riparia*

De Parkoorworm – *Apterygida media*

De Bosoorworm – *Chelidurella guentheri**

De Zandoorworm – *Labidura riparia*

* Ten onrechte werd deze soort vroeger steeds gedetermineerd als *Chelidurella acanthopygia*.

Ook op Terschelling leven oorwormen. In de afgelopen twee jaar heb ik in de herfst echter slechts vier maal oorwormen aangetroffen. Steeds ging het om dezelfde soort: de Gewone oorworm (Fig. 4), en in alle gevallen werd de waarneming gedaan in Oosterend namelijk op de volgende vindplaatsen:

1. hoek Duinweg-Badweg, in zaaddoos van een gekweekte papaver, 20 september 2016;
2. Duinweg 25, in zaaddoos van een wilde klaproos, 27 september 2016;
3. westzijde van “de Heeren van Der Schelling”,

in zaaddoos van een gekweekte papaver, 29 september 2016;

4. ten westen van gasontvangststation onder stuk hout in een klein kuiltje in de zandgrond, 17 september 2017: twee exemplaren: ♀ ♂

Waarschijnlijk komt dat omdat ik altijd in Oosterschelling verblijf wanneer ik Terschelling bezoek en daar veel meer dan elders al lopend allerlei voorwerpen die op de grond liggen omkeer.

De vondst van een mannetje en vrouwtje in een holletje onder een stuk hout wijst er op dat deze oorwormen reeds een plek hadden uitgekozen om daar te overwinteren. Man en vrouw blijven gedurende die periode samen, maar zodra het vrouwtje begint met het leggen van eitjes wordt het mannetje verjaagd. Het vrouwtje blijft de eitjes minitieuus verzorgen en ook na het uitkomen van de eitjes blijft ze nog geruime tijd de jonge oorwormen verzorgen en verdedigen tegen eventuele vijanden.

De Gewone oorworm is ook de enige soort die tot nog toe van Terschelling ooit is gerapporteerd (Willemse & Kruseman, 1971) en komt ook op alle andere Nederlandse Waddeneilanden voor. Alleen van Vlieland is nog een tweede soort bekend: de Kleine oorworm. Dit is de kleinste oorworm die in Nederland leeft en wordt meestal in broeiende mest en dan nog speciaal in paardenmest aangetroffen. Door de aanwezigheid van heel veel stoeterijen op Terschelling mogen we deze soort daar dan ook beslist verwachten.

Geraadpleegde literatuur

Willemse, C. & Kruseman, G., 1971. De in Nederland voorkomende Oorwormen Dermaptera. Wetenschappelijke Mededelingen Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 4: 1-16. 4de Editie. K.N.N.V., Hoogwoud.

Adres van de schrijver: mienis@netzer.org.il

Fig. 1: Oorworm met uitgespreide vleugels waarvan de achtervleugel oorvormig is (uit Willemse & Kruseman, 1971: Fig. 3a).

Fig. 2: onderzijde tang van een vrouwelijke Gewone oorworm (Foto: Henk Mienis).

Fig. 3: onderzijde tang van een mannelijke Gewone oorworm (Foto: Henk Mienis).

Fig. 4 (hierboven en voorpagina): Gewone oorworm Forficula auricularia in dreighouding (WikiCommons).

Nederland zoemt, tel je mee?

Op 21 en 22 april a.s. is het Nationale bijenteldag. Daarbij gaat het niet over honingbijen maar wel over alle andere, vaak solitair levende, bijen. Kijk op [www. https://www.nederland-zoemt.nl/doe-mee/](https://www.nederland-zoemt.nl/doe-mee/)

Nieuwe wintervlinder op Terschelling

Frank London

Je kunt nachtvlinders lokken met licht en met smeer. Op 20 december, het was nog een graad of 8, weinig wind, dacht ik nog eens een poging te wagen. Er stond nog wat smeer in de koelkast en er moest ruimte gemaakt worden voor de kersthapjes en-drinkjes.

Dit keer bestond de smeer uit: Rinse appelstroop, Van Gilse schenkstroop (de Originele), bruine suiker en een scheut Schylger Jutters-bitter. Kars Veling van de Vlinderstichting zweert bij het droesem van een Duvel, hij zal wel gek zijn op Belgische biertjes.

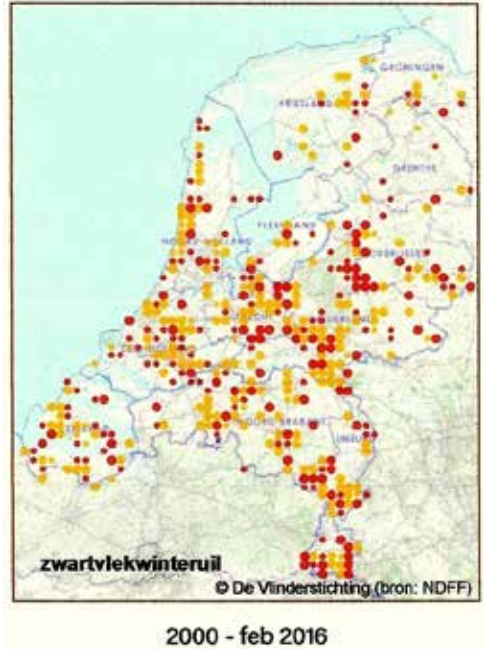
Bij gebrek aan een goeie boomstam in het donker, smeer ik altijd op een oude tuindeur.

Na een uurtje ging ik even kijken en zag zo waar iets bruins in het donker. In een potje, op de foto, en weer los gelaten. Deze was makkelijk te determineren.

De Zwartvlekwinteruil, *Conistra rubiginosa*, mooi beschreven in de Veldgids Nachtvlinders: Het zwarte deel in de niervlek wordt doorsneden door de lichtgekleurde aders en lijkt daardoor enigszins op een pootafdruk.

Waardplanten: sleedoorn, sering, appel en roos, bij de habitat stond ook verwilderde tuinen.

Ik begrijp nu dat deze nachtvlinder bij mij aanklopte. De soort kwam voor 2000 slechts sporadisch voor in Zuid-Limburg en Brabant en op het kaartje van de Vlinderstichting is mooi te zien hoe hij zich daarna sterk naar het Noorden heeft

uitgebreid. Van de Waddeneilanden was alleen Texel gekoloniseerd. En nu dus op Terschelling. Het is geen trekvlinder en ik vind het altijd weer intrigerend hoe en wanneer ze de overstap maken. Ik ben benieuwd of deze nachtuil zich ook op Terschelling gaat uitbreiden. Op Waarneming.nl zijn de vorderingen goed te volgen.

EILANDMEISJE MARLOES

Schemerwandeling Joon. Joon is Aasters- een Terschellinger dialect- voor avond. Met een vertrek in de schemering, de tussenfase tussen de dag en de nacht die in het verschiet ligt, wandelen deelnemers als het ware de avond in. De Boschplaat is het eerste Dark Sky Park van Nederland, en Marloes laat graag de schoonheid van die duisternis zien.

Onderweg vertelt ze verhalen die ze heeft gejut in interviews met eilanders, via literatuuronderzoek en door het gebied zelf goed te verkennen.

De duinen herbergen vele verhalen. Over zandverstuivingen bijvoorbeeld, over nachtjagers, drenkelingen, verdwenen akkers, dark sky, levende duinen, of het duinkonijn.

Schemerwandeling Joon is rechtstreeks bij Eilandmeisje te boeken en via het VVV. De wandeling is wekelijks te beleven van september tot en met mei en duurt ongeveer 2 uur.

Zeereepaddenstoelen

Frank London

Paddenstoelen, die zand, zout en zeewind trotseren, met alleen wat helm om te schuilen, iets mooiers kan ik niet verzinnen.

Bijzondere natuurwaarden vallen onder het Netwerk Ecologische Monitoring. Behalve bepaalde soorten, zoals bijvoorbeeld de Groenknolorchis of de Zeggekorfslak, zijn ook bepaalde habitattypen Europees beschermd. We bespreken hier habitattype 51, de “witte” duinen en habitattype 52, de “grijze” duinen. Daarover moet worden gerapporteerd aan de EU.

Een onderdeel daarvan zijn de typische soorten, waarvan moet worden onderzocht of deze dreigen uit te sterven. Hun Rode-lijststatus moet dan ook op de voet gevolgd worden.

Zes soorten zijn aangewezen als typisch voor de zeereep.

In de “witte” duinen: de Duinfranjehoed, de Duinstinkzwam, de Duinveldridderzwam, de Helmharpoezwam en het Zandtulpje en in de “grijze” duinen: de Zeeduinchampignon.

In 2015 is door de Nederlandse Mycologische Vereniging het Meetnet Zeereepaddenstoelen opgestart om dit te monitoren. Langs de hele kust van Zeeland tot Rottum kunnen kilometerhokken geadopteerd worden door vrijwilligers. Zelf heb ik niet ingeschreven, de keuze is te

groot (die Qual der Wahl) op Terschelling.

Wel struin ik in de herfst, duintje op, duintje af, van paal 3 tot paal 25, op zoek naar zeldzaamheden en mooie plaatjes. Naast de zes typische soorten zijn er ook een aantal zgn. begeleidende soorten en de meeste daarvan zijn zeldzaam tot zeer zeldzaam.

Van de Helminktzwam, ergens bij paal 4 tegen het lijf gelopen, waren slechts een paar waarnemingen in Nederland.

En nergens worden op zoveel plaatsen de Helmstropharia gezien. Ook een donkerrood soort. De *Ramaria roellinii*, beschreven in een van de vorige Rinkelbollen, hoort ook bij de begeleidende soorten en heeft tegenwoordig een Nederlandse naam, de Steppekoraalzwam. Terug naar de 6 typische soorten. Met uitzondering van de Helmharpoezwam heb ik deze

soorten aangetroffen.

Toen ik naar dit mooie eiland verhuisde, had ik het Zandtulpje al op mijn "bucket list" staan. Ik heb trouwens een hekel aan dat woord en noem het liever een "napelsje" (Eerst Napels zien...). Napelsje (©) en Stranterfantent (©) doen dit jaar mee voor het mooiste nieuwe Nederlandse woord, maar ik dwaal af. Pas in 2014 vond ik mijn eerste Zandtulpje, ergens bij paal 17. Ik knielde neer in vervoering, windkracht 5, gevoelstemperatuur-6, er moest een foto gemaakt worden.

In het jaar daarna zag ik ze om de haverklap.

Waren er meer of zocht ik beter?

Van de Duinstinkzwam vond ik een oplichtend duivelsei, als in de Hobbit-films.

Ik moet nu nog één napelsje afstrepen, de Helm

harpoenzwam.

Jacob Cats zei: Het bezit van de saeck, is het einde van het vermaeck. Van mij mag het nog wel even duren.

Groeiplaats steenbreekvaren *Asplenium trichomanes* in de Havenstraat is verloren

Piet Zumkehr

De steenbreekvaren is een in Nederland zeldzame varensort, die meestal wordt aangetroffen in de voegen van oude muren. In de oude Flora- en faunawet, per 1 januari 2017 opgeheven, gold deze varen als een nationaal beschermde soort, een status die nu weer verleden tijd is.

De steenbreekvaren krijgt doorgaans weinig kansen zich te vestigen aan onze gebouwen en woningen als gevolg van verbouwingen, gevelreiniging en dergelijke. Onze drang tot netheid houdt de steenbreekvaren zeldzaam. Van Terschelling is de steenbreekvaren alleen bekend uit "oud-West", de oudere bebouwing van West-Terschelling. Een belangrijke groeiplaats kennen we uit een zijsteegje van de Zeevaartschoolstraat.

De meer dan 50 planten die hier groeien, danken hun bestaan aan vochtige omstandigheden onder een voortdurend lekkende regenpijp. Daarnaast was er sinds enkele jaren een groeiplaats aanwezig op een muur aan de achterzijde van het havenkantoor van Rederij Doeksen in de Havenstraat; hier slechts één plant. Helaas is de muur tijdens recente verbouwingen gesloopt en vervangen door een houten schutting, waardoor de groeiplaats verloren is gegaan.

Het “oorlogs-erfgoed” in de zeereep bij Formerum aan Zee heeft ook interessante natuur

Piet Zumkehr

Op 14 januari jl. organiseerde de Natuurvereniging een korte wandeling door de oorlogsoverblijfselen van Kunnedún, de zeereep bij Formerum aan Zee. De aanleiding daartoe was de aanwezigheid te wijzen op de waardevolle muurbegroeiing in de oude loopgraven en andere verwaarloosde bouwsels. De waarde hiervan wordt niet door een ieder gezien en begrepen. Het aantal deelnemers aan de wandeling was op de kille winterse zaterdagmiddag niet bijzonder groot. Maar zij kwamen wel in aanraking met een aantal onverwachte natuurzaken.

Aan de gemetselde muren van de gebouwen en de loopgraven bleek een goed ontwikkelde vegetatie van muurplanten aanwezig te zijn. Veelal wortelden deze planten in de voegen tussen de rode baksteen. Enkele doorgaans bodembegroeiende plantensoorten bleek hier veelvuldig tussen de stenen te groeien, zoals gewone eikvaren *Polypodium vulgare*, mannetjesereprijs *Veronica officinalis* en schermhavijskruid *Hieracium umbellatum*. Van de echte muurplanten

viel het grote aantal groeiplaatsen van muurvarren *Asplenium ruta-muraria* op. Deze varensoort is overigens niet zeldzaam en is bijvoorbeeld ook op tal van plaatsen aan de gevels in de Oosterburen in Midsland te bewonderen. Waardevol was wel de vondst op drie verschillende plaatsen van de tongvaren *Asplenium scolopendrium*. De best ontwikkelde muurvegetatie was steeds te vinden op beschut gelegen, donkere, maar vochtige plekken aan de muren in de loopgraven zelf. Aan sterk zonbeschenen muren was de

begroeiing minder goed ontwikkeld.

De van beton opgetrokken bouwsels binnen het bunkercomplex bleken als groeiplaats voor muurplanten niet geschikt te zijn. Kennelijk moet beton nog vele jaren langer verweren, voordat het voldoende vergaan is om als vestigingsplaats te dienen. Maar de eerste aanzet daartoe was wel zichtbaar door de vele groeiplaatsen van epilytisch (op steen) groeiende mossen en korstmossen. Daarbij vielen de attractieve bolletjes van het gewoon muisjesmos *Grimmia pulvinata* in het bijzonder op. De bolletjes met een vacht

van grijze haren doen inderdaad wat aan muizen denken.

Het duingebied van Kunnedún maakt deel uit van de zeereep en is in vergelijking met de binnenduinen licht kalkhoudend. De bunkerrestanten dragen daarbij nog iets aan de kalkrijkdom bij. Karakteristiek zijn hier de lage struwelen van duindoorn *Hippophae rhamnoides*, en de mosvegetatie van groot duinsterretje *Syntrichia ruralis arenicola*. Zeldzaam in dergelijke duinen is het pluimstaartmos *Rhytidiadelphus triquetrus*,

dat hier her en der werd gevonden. Groeiplaatsen van het algemene leermos *Peltigera* waren daarentegen volop aanwezig. Leermos is een korstmos, een bodembegroeiend organisme, dat bestaat uit een samenwerking tussen een alg en een schimmel. Deskundigen beschrijven deze samenwerking als een miljoenen jaren oude vorm van landbouw; de alg kan door middel van fotosynthese suikers produceren, die door de schimmel worden ingepikt voor eigen groei. De schimmel kweekt de alg dan als een soort van landbouwgewas ten gunste van eigen overleving.

Het leermos vormt een uitzondering, doordat de alg in het organisme steevast een blauwalg (cyanobacterie) is. Deze blauwalg kan uit de atmosfeer ook stikstof opnemen en afgeven aan de schimmel als nitraat. Mede daardoor behoort leermos tot de grootste en snelst groeiende korstmossoorten, het organisme kan jaarlijks tot 6 centimeter groeien. In het duingebied komen twee soorten leermos algemeen voor, namelijk het groot leermos *Peltigera canina* (met naar beneden krullende lobuiteinden) en het klein leermos *Peltigera rufescens* (met naar boven krullende lobuiteinden). Daarnaast werd tijdens de wandeling ook nog het zeldzame zwart leermos *Peltigera neckeri* opgemerkt.

Naast een vondst van een voor de Terschellinger duinen zeldzame struik van wilde liguster *Ligustrum vulgare*, wakte de vondst van een heuse wijnstok *Vitis vinifera* achter het dak van een bunker verwondering. Wijnstok is de officiële naam van wat iedereen kent als een druivenstruik, een in onze natuur niet inheemse soort. De kennelijk verwilderde plant had onder de winterse omstandigheden het blad verloren, maar de slecht ontwikkelde restanten van de druiventrossen van afgelopen jaar waren nog zichtbaar.

De Natuurvereniging organiseert regelmatig wandelingen door de natuur. Daarbij wordt soms bewust gekozen voor niet voor de hand liggende locaties. De gedachte daarachter is dat er op onbekende plekken vaak onverwachte zeldzaamheden te zien zijn. Wilt u een keer mee? Zie de agenda in deze Rinkelbollen of de website.

Een vondst van een zeemuis (Aphrodite aculeata) op Terschelling, een zeldzaam organisme

Piet Zumkehr

Op 14 januari 2018 troffen Sake en Maartje Bosma op het Noordzeestrand bij paal 21 in deloedlijn een wonderlijk organisme aan. Het dier met een lengte van 12,5 cm heeft aan de rugzijde een grote hoeveelheid grijsbruine harige uitsteeksels, die op de vacht van een muis lijkt. De kale buikzijde van het dier doet sommigen

denken aan het menselijk vrouwelijk geslachtsorgaan, hetgeen wetenschappers heeft geïnspireerd het dier naar de Griekse godin van de liefde – Aphrodite- te vernoemen. De officiële Nederlandse naam is “Fluwelen zeemuis”. Het gaat hier om een in Nederland uiterst zeldzame soort, die behoort tot de Borstelwormen (Polychaeta). Het leefgebied van deze Borstelwormen is te vinden op de bodem van de zee, bij voorkeur op modderige zeebodems, tot 1000

meter diep. In Nederland geldt de Fluwelen zeemuis als zeldzaam, al worden ze de laatste tien jaar vaker gezien in het kustgebied van Zeeland en Zuid-Holland. Waarneming.nl meldt uit het noorden slechts een enkele waarneming uit de Noordzee, ver uit de kust ter hoogte van Vlieland. Meldingen van de kust van de Waddeneilanden zijn er nog niet. Wellicht betreft het hier de eerste vondst uit het Waddengebied. De zeemuis was overigens nog in leven. Sake en Maartje hebben hem, na het maken van de foto's, weer in zee teruggezet.

Bijenpark Terschelling

Hornsjildeweg 1 8891 JJ Midsland

Feestelijke opening in mei, let op de site www.bijenparkterschelling.nl

Vandaag: Om u nogmaals op onze activiteiten de attenderen versturen wij enkele dagen voorafgaand via e-mail een Nieuwsbrief. Indien u deze Nieuwsbrief nog niet ontvangt, kunt u uw e-mailadres doorgeven aan de redactie van Rinkelbollen: natuur@schylge.top

---

Donderdag 19 april, 20.00 uur. Algemene ledenvergadering. Na de pauze film. Locatie: Bijenpark Terschelling Hornsjildeweg 1 Midsland!

Zondag 6 mei, 14.00 uur. Harlekijnenexcursie o.l.v. Piet Zumkehr en Hein Strick. Start: Walvis, West-Terschelling.

Maandag 21 mei (Tweede Pinksterdag), 13.30 uur. Steltloperexcursie o.l.v. Harry Horn. Locatie: Waddendijk Striep. Graag een fiets meenemen.

Donderdag 24 mei, 20.00. Lezing Jan Meijer en Gabriël Vriens (Provincie Fryslân) over het Beheersplan Natura2000 en de daaruit voorkomende natuurmaatregelen op Terschelling. Locatie: Natuurschuur Lies.

Zondag 10 juni, 14.00 uur. Plantenexcursie o.l.v. Arjen Zonderland, Noordpad Boschplaat. Start: Beeld Sil de Strandjutter, Oosterender Badweg.

Vrijdag 29 juni, 22.00 uur. Nachtvlinderavond. We gaan een avond nachtvlinders lokken met kunstlicht en laken. Ook wordt een "smeerspoor" uitgezet. Locatie wordt bekend gemaakt in de Nieuwsbrief.

Zondag 8 juli, 14.00 uur. Excursie o.l.v. Piet Zumkehr, Kooibosjes, Mastenbroeken, Vissersplak.

Iedereen is welkom, ook niet leden.

1648 Pur Sang

Het winkeltje met exclusieve wad- en eilandproducten

Oosterburen 23
Midsland Terschelling
Tel. 0562 448090

**Boeren koe- en
schapenkaas.
Cranberry-, duindoorn- en
blueberryproducten.
Delicatessen, olijven, tapenade.
Eilandbonbons.**

En ook nog een
ruim assortiment
(tap-) olie en azijn,
Terschellinger en
buitenlandse kazen,
natuurvoeding en lichaams-
verzorging en diverse andere
cadeau-artikelen.

*De specifieke smaak van
Terschellinger Boerenkaas*

Terschellinger boerderijzuivel is alleen verkrijgbaar bij de

PIETER PEIT'S HOEVE

Lies 24a Terschelling
Telefoon 0562 448501
www.pieterpeitshoeve.nl